

ВЧЕНИЙ-МИСЛИТЕЛЬ

Наостанок Володимир Іванович Вернадський передав до Академії наук України свої спогади, в яких писав:

«Я вірю у велике майбуття і України, і Української академії наук...»

Виповнилося 150 років від дня народження **Вернадського Володимира Івановича** (12.03.1863 — 06.01.1945) — видатного природодослідника, вченого широкого профілю, фундатора і першого президента Національної академії наук України (1918—1921), академіка АН СРСР і НАН України.

Народився В.І. Вернадський у Петербурзі. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету (1885 р.). Протягом 1890—1911 рр. працював у Московському університеті: приват-доцент, а з 1898 р. — професор кафедри мінералогії. В цей час досліджував поклади залізних руд Криворіжжя. 1908 року отримав звання академіка Петербурзької академії наук. У 1914 р. В.І. Вернадського призначено директором Геологічного і мінералогічного музею. З ініціативи вченого та під його керівництвом у складі Академії наук з 1915 р. почала працювати Комісія по вивченню продуктивних сил Росії, розквіт діяльності якої настав пізніше — в роки соціалістичного будівництва в СРСР. У 1918 р. Володимир Іванович очолював комісію по заснуванню Академії наук України. Позиція Вернадського була такою: «Важливо створити сильний центр наукових досліджень українського народу, його історії, мови, природи України. Звичайно, треба вести ці дослідження в найширшому загальнолюдському масштабі».

Ним також були створені Державний радієвий інститут (м. Ленінград, 1922 р.), Комісія з історії знань (1926 р.), Відділ живої речовини (1927 р.), що пізніше був перетво-

Бібліотека ім. В.І. Вернадського

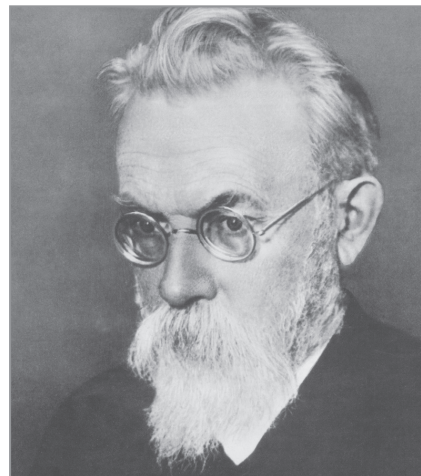
рений на Біохімічну лабораторію, а згодом — на Інститут геохімії й аналітичної хімії ім. В.І. Вернадського (м. Москва). Протягом тривалого часу вчений працював на керівних посадах у багатьох установах. Володимир Іванович — лауреат Державної премії СРСР (1943 р.). Його ім'я присвоєно Інституту загальної та неорганічної хімії, Центральній науковій бібліотеці НАН України, іншим установам, а Президією НАНУ засновано премію ім. Вернадського.

Пізнання вченого-мислителя охоплювали таку велику кількість дисциплін, що сучасні геолог, геофізик, хімік та біолог все ще черпають у його працях славі й плодотворні ідеї. Він писав і про теорію атомного розпаду, і про ізотопи, про поширення різних хімічних елементів та радію, про життєдіяльність організмів та хімічний склад живої речовини і скрізь знаходив оригінальні рішення. Його думки завжди були плідним джерелом нового досягнення науки.

В.І. Вернадський був піонером широких досліджень ресурсів колишнього СРСР. Засновані ним найкрупніші центри, інститути, наукові школи, лабораторії дали величезну користь промисловості, землеробству й обороні країни. Вчений завжди рухався вперед, завжди був готовий сприйняти нові ідеї. Його відкриття були і відповіддю на питання науки, і початком нових перспективних наукових напрямів, вихідним пунктом великих наукових течій.

Володимир Іванович був також найкрупнішим істориком природознавства. Його історичні статті, присвячені минулому російської й світової науки, залишаються класичними зразками в цій галузі. Він розглядав науку як процес, любив її минуле, сучасне, та більше всього — велике майбутнє.

Серед усіх напрямів різнобічної діяльності В.І. Вернадського провідне місце займала мінералогія, особливо в першій період його наукової роботи. Розглядаючи мінералогію як хімію земної кори, вчений включав у цю науку рідкі й газоподібні сполуки, зв'язував про-

цеси життя на Землі з утворенням і зміною мінералів, з'ясував роль окремих елементів. В результаті на наступному етапі своєї діяльності він висунув нові наукові дисципліни — геохімію й біогеохімію.

Як глибокий природодослідник, В.І. Вернадський прагнув охопити всі хімічні процеси, що відбуваються у земній корі, зв'язуючи мінералоутворення із сонячною енергією, з енергією рослинного й тваринного світу, а також із радіоактивними процесами. Він детально розглядав земні оболонки, в яких проходить мінералоутворення, вказуючи разом із тим на поширення у них різних елементів. У результаті вивчення природних хімічних процесів такі нові науки, як геохімія, біогеохімія та радіогеологія розширили межі пізнання природи й дали в руки людства можливість більш широко використовувати природні багатства.

В.І. Вернадський по праву вважається основоположником сучасних уявлень про біосферу, як заселену організмами оболонку Землі. Та найважливішим є його вчення про ноосферу («сферу розуму»), до якої поступово еволюціонує біосфера. Фінал цієї еволюції відбудеться, коли людина, оволодівши силами природи, навчиться не тільки контролювати їх, але й управляти ними.

Ідеї видатного вченого-мислителя завжди будуть близькими кожній людині нашої Планети, якою б не була сфера її діяльності. Це також має пряме відношення до вчених і спеціалістів у галузі аграрного виробництва, зокрема захисту рослин.

Визнаючи видатні заслуги В.І. Вернадського перед світовою наукою й людством, ЮНЕСКО оголосила 2013-й рік **РОКОМ ВЕРНАДСЬКОГО**.

М.В. КРУТЬ

Інститут захисту рослин НААН